

ТИЩЕНКО ЮЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ СТАТУС ПРАВОВОГО МІФУ

Визнання існування в праві міфологізованих конструкцій нерозривно пов'язано зі становленням неklasичного та постнеklasичного способів осягнення правової реальності. Скудність наукових досліджень в площині правового міфу частіше всього обмежуються лише постановкою проблеми його буття. Між тим, є всі підстави сприймати правовий міф як самостійний і повноцінний предмет загальнотеоретичних і філософсько-правових досліджень.

Специфіка методологічного апарату, який використовується при дослідженні правового міфу, обумовлена, насамперед, властивостями самого предмету дослідження. Правовий міф синкретичний, в ньому в рівній мірі присутні раціональні та ірраціональні елементи, об'єктивне і суб'єктивне, приватне і суспільне. Така полярність його характеристик обумовлює необхідність застосування феноменологічного методу дослідження правового міфу. З феноменологічною інтерпретацією правового міфу тісно пов'язано його аксіологічне наповнення. Показано, що міф не може бути ціннісно нейтральним, він завжди несе в собі цінність або антицінність, виконуючи, відповідно, конструктивну або деструктивну роль. Врахування соціокультурних особливостей міфу потребує звернення до антропологічної методології, де правовий міф набуває нові ракурси свого розгляду, зокрема, в аспекті його ритуалізації та існування в колективному підсвідомому.

Міф як усталена універсальна позачасова категорія має специфічні характеристики, серед яких слід виокремити догматичність, соціальність, внетемпоральність, закономірність, ірраціональність, енергетичність, багатозначність, антиномічність, циклічність.

Правовий міф, володіючи всіма характеристиками міфу взагалі, наділений деякими додатковими властивостями. В першу чергу, правовий міф оперує юридичними поняттями або їх метафоричними аналогами. Правовий міф говорячи юридичною мовою, створює специфічний простір текстуальних інтерпретацій. Більшість існуючих правових міфів так чи інакше використовують фундаментальні правові поняття: закон (міф про всемогутність і справедливість закону; міф про верховенство закону і Конституції; міф про неспроможність закону тощо), юридична відповідальність (міф про неминучість відповідальності за вчинений злочин; міф про справедливую відплату та ін.), держава (міф про непорушну міць держави; міф про те, що держава — єдине

джерело права; міф про розділення державної влади тощо) та ін. Водночас, необхідно враховувати, що часто юридичні поняття і категорії використовуються в міфах в метафоричній формі, тобто їх значення може істотно відрізнитися від того, як воно розуміється в правовій доктрині. Наприклад, поняття закону може по-різному оцінюватися в міфологічній свідомості, в юридичній практиці і в юридичній науці.

Наступною відмітною ознакою правового міфу виступає його націленість на підвищення авторитету права шляхом його диференціації від інших соціальних систем. За допомогою правових міфів не тільки створюються умови для зміцнення легітимності правової системи, а й підкреслюється значимість права у порівнянні з іншими регулятивними системами, такими як мораль та релігія. Саме ця властивість правового міфу більшою мірою сприяло диференціації міфів. Концепт відмежування права від моралі та релігії переслідує одну мету: розкрити власний зміст права, продемонструвати, що жодна інша ціннісно-нормативна регулятивна система не володіє такими ж можливостями по управлінню суспільством.

Не можна також пройти повз такого властивості правового міфу як потенційна формально-нормативна забезпеченість. Більшість міфів володіють впливом на формування нормативних структур. Це відбувається і в моралі, і в політиці, і в релігії. Однак лише в праві міфи володіють можливістю бути відображеними у формальних юридичних текстах, завдяки чому правові міфи різняться за формами існування, в першу чергу, завдяки поділу на міфи правосвідомості та міфи законодавства. Для інших ціннісно-нормативних регулятивних систем характерно існування лише ментальних міфологічних конструкцій. Право ж формує особливий простір, в межах якого відбувається квазі-раціоналізація правових міфів шляхом їх законодавчого закріплення. Так один правовий міф сприяє зміцненню іншого: міф про раціональність законодавства створює видимість раціоналізації, коли інші правові міфи отримують законодавче закріплення. Сам факт відображення ідеї в законодавстві перетворює її в сприйнятті людей в раціональну конструкцію, хоча на ділі це може бути не так (наприклад, відсутні будь-які раціональні обґрунтування для проведення процедури інавгурації Президента, однак її конституційне закріплення відсуває питання про цю необґрунтованість на задній план).

Таким чином, у соціальних регулятивних системах правові міфи займають особливе місце, оскільки їх функціонування визначається такими властивостями як: оперування юридичними поняттями або їх метафоричними аналогами; націленість на підвищення авторитету права шляхом його диференціації від інших соціальних систем; потенційна формально-нормативна обґрунтованість. Ці та інші властивості правового міфу не тільки виділяють його в ряду інших суспільних міфів, а й визначають специфіку методології, спрямованої на його дослідження.

Серед правових міфів потрібно назвати міф про верховенство закону, про те, що встановлений закон обов'язково діє і впливає на людей; відомий міф про права людини, який стверджує, що всі права людини можуть і повинні бути забезпечені і реалізовані; поширений міф про народовладдя, який полягає в тому, що влада в державі належить народу; існує міф про невідворотність відповідальності за вчинений злочин, яке означає своєчасне розкриття будь-якого протиправного дії і т.д.

Серед правових міфів, які використовуються сучасною державою – міф про державу як гаранта фундаментальних цінностей суспільства, хранителя права, захисника правових традицій, міф про непорушність кодексів і законів, як основи права, постійність і стійкість яких покликані підтверджувати, що майбутнє має будуватися за моделлю справжнього[2, с. 19].

Складовими методологічної системи юриспруденції є правові категорії, які виступають вирішальними засобами досягнення правових явищ і права в цілому.

Правові категорії – це найбільш глибокі за змістом й широкі за обсягом фундаментальні абстрактні поняття теорії права, які відображують найбільш суттєві властивості та взаємозв'язок правових явищ. Вони являють собою логічну основу, на якій вибудовується система понять, що утворюють значеннєвий ряд [1, с. 86].

Правові категорії та супутні поняття відображують стійкі, повторювальні та необхідні властивості, зв'язки і відношення, що характеризують право, містять в собі єдність та протиріччя явищ і процесів правової дійсності. Правові категорії за своєю сутністю – пізнавальна модель правових явищ і процесів [1, с. 88].

Філософське осмислення терміна «категорія» припускає, що категорії слугують способом первісного уявного поділу якихось універсальних родових понять на взаємовиключаючі та взаємодоповнюючі частини, які повністю вичерпують даний універсум і не містять змістовних перетинань. Наприклад, в такому аспекті розглядаються філософські категорії «ідеальне» і «матеріальне», які взаємодоповнюють і взаємовиключають один одного та вичерпують універсальне уявлення щодо картини світу (у світі нічого третього не існує) [3, с. 132-143].

Сутність феномена правового міфу як однієї із форм існування права дозволяє надати йому категоріального статусу та визначити як особливий феномен, що існує на раціональному і чуттєвому рівнях правосвідомості, а також, в відбитій формі, в правових текстах, виражає ціннісні або антиціннісні правові установки і націлений на легітимацію правових явищ, інститутів і процесів.

Правові міфи виступають незмінними супутниками кожної розвинутої правової системи, оскільки існують у просторі несвідомого звернення до фундаментальних правових ідей.

Механізм дії права, який спрямований на урегулювання та упорядкування важливіших сфер суспільного життя забезпечується правовими засобами, зокрема такими як правові міфи.

Список використаної літератури:

1. Васильев А.М. Правові категорії. Методологические аспекти разработки системы категорий теории права.- М.:Юрид.лит., 1976. — 264 с.
2. Оборотов Ю.Н. Теория государства и права (прагматический курс) : экзам. справ. / Ю.Н. Оборотов. — О. : Юрид. л-ра, 2006. — 184 с.
3. Цофнас А.Ю. Понятие философской категории: опыт уточнения в языке термального описания // Философские науки. — 2002. — № 3. — С. 132-143.

ДУДНИК РУСЛАНА МИКОЛАЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук

ФОРМУВАННЯ НОВИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА

Механізм утворення нових галузей права доцільно вивчати на прикладі об'єктів, які можуть бути галузями права у стадії формування. Відразу ж звертають на себе увагу так звані «комплексні галузі права». Їх існування як елементів системи права часто заперечувалося на тій підставі, що виокремлення першорядних і другорядних галузей права суперечить принципам побудови системи права, оскільки усі галузі підсистеми є одного рівня, то й ієрархії серед них бути не може [1, с. 11]. Це є цілком логічним, якщо вважати що нормативні акти одного рівня мають однакову юридичну силу. Правда, на практиці існують об'єктивні виключення, наприклад, застосування цивільного законодавства до земельних відносин, або застосування земельного законодавства до інших природоресурсних відносин (лісових, водних). І в тому і іншому випадках ієрархія фактично ґрунтується на правилі про пріоритет спеціальних норм над загальними нормами права. Комплексні галузі права об'єктивувати у нормативних узагальненнях, виражених у загальних положеннях, принципах, деяких специфічних прийомах регулювання. Але усі принципи, методи комплексної галузі права є похідними від принципів і методів основних галузей права, а значить, і повинні їх наслідувати. Але тоді незрозуміло, навіщо потрібні комплексні галузі права саме як особливі підсистеми, майже на рівні галузі права очевидно, тільки виходячи з предмета правового ре-